

Ise küsin, ise vastan

Nädal tagasi andsin ühel päeval kaks intervjuud. Ühe ajakirjanikule, teise ühiskonnauurijatele. Intervjuust ajakirjanikule selgus seegi kord, et Eestis on otsustatud: raamatukirjastamine on äri ja ainult äri. Seda kinnitas ka hiljuti kogetud seik, kus kirjastus Tänapäev kinkis avalik-õigusliku kanali saatele tegijate enda palvel auhindadeks korraliku portsu kalleid raamatuid ja sai vastu vabanduse, et kirjastuse nime eetris öelda ei tohi. Nii ei tohiks ju kontserdist rääkides ka selle toimumispaika nimetada.

Aga olgu – kui äri, siis äri.

Käis minu juures tol mälestusväärsele intervjuupäeval Eesti Päevalehe Ärilehe ajakirjanik, kes tahtis iga hinna eest teada saada, kuidas ikka raamatu hind kujuneb.

Kuid mispärast peaksin ma üksipulgi ajakirjanduses lahti harutama selle, kui palju maksame autorile, kunstnikule, trükikojale? Kuigi olen seda juba mitu korda teinud. Kas mobiilifirma käest on küsitud, palju saab palka aparraadi kokkupanija, palju maksavad klahvid? Kirjastus on seotud lepingutega, mis ei kuulu avalikustamisele. Toetused konkreetsele kirjastusele ja autorile on kõigile kättesaadavad Eesti Kultuurkapitali koduleheküljel. Kirjastuse majandusaasta tulemused saab ametlikult tellida.

Pealegi on ju Eesti Päevaleht ka ise raamatute väljaandja ning ajalehe peatoimetaja Priit Hõbemägi kirjutas sel suvel oma kolumnis igale kirjastajale meeldesõbivad read: "...odava ja hea kirjanduse lugejateni jõudmine pole sugugi meeltemööda nendele, kelle kasum tuleneb raamatute kõrge hinnast. Paarituhandilise tiraažiga ja 150-kroonise kaanehinnaga ilukirjandusteose kasum võib täna olla 50 000–100 000 krooni."

Kui kasum tõesti nii suur oleks ja kohe pangaarvele laekuks, siis veedaks Tänapäeva töötajad praegusel hetkel jõulueelset puhkust Mehhiko-Guatemala avastusretkel (hetkel kallimat reisi lehest ei leidnud).

Aga nüüd olulisema intervjuu juurde. Esmakordselt minu 8-aastase kirjastajakarjääri jooksul huvitus riik, s.o kultuuriministeerium kirjastamise põhitõdedest ning nende järgimisest Eestis. Samuti sellest, kuidas tunneb end kõige selle keskel kirjastaja, kas ta saab riigilt ja ametiasutustelt vajalikku toetust, abi, nõu. Ning kuidas vastab kirjastamistingimustele praegune seadusandlus. Tallinna Tehnikaülikooli Majandusuuringute Teaduskeskuse küsitlus seda kõike Eesti loomemajanduse kaardistamisel ja analüüsimisel teada tahabki.

Ma ei tea, mis selle uuringu tulemustega peale hakatakse, kas keegi praegustest otsustajatest seda loeb ja mis järeltõde teeb. Igatahes olid kaks küsitulejat väga meeldivad ja asjatundlikud inimesed.

Panin neile eriti südamele tõsiasja, mis juba ammu väljaütlemist on vajanud: haridusministeeriumis pole ühtegi ametnikku, kes tegeleks kooliraamatukogudega.

Kohaliku omavalitsuse hoole alla antud kooliraamatukogud kiratsevad ning vaid üksikud on suutnud tänu entusiastlikele raamatukoguhoidjatele midagi peale pühjendamata kallite õpikute-töövihikute osta. Kas olete kuulnud minister Repsi kordagi kooliraamatukogude olukorrast kõnelemas?

Aga just kooliraamatukogu peab juhatama lapse lugemise juurde. Sest paljudes kodudes raamatariiuleid enam pole, raamatuid aga peab lugema. Ja seda arvates ei mõtle ma raamatuarile, vaid eestlase vaimse tervise peale.

TIINA TAMMER

Edukamad raamatud jaanuar – august 2005

Enno Tammer.

Nõukogude aeg ja inimene 2400
Piret Raud. **Ernesto küülikud** 1900
Juhan Liiv. **Oleksin ma luuletaja** 1800
Kristiina Kass.

Kasper ja viis tarka kassi 1000
Tio Tepandi. **Evaldi armastus. Kirjad** 1000

Henriku Liivimaa kroonika 1000

Jaanus Vaiksoo. **Lumemõll** 990

Eesti lapse naljad 990

Reet Made. **Veli Oliver** 980

Robert van Gulik. **Hiina kullamõrvad** 970

Tarbimishulluse tagamaad

• Kalle Lasn

KULTUURI-TÖKESTUS

- Tõlkinud Siim Vatalin
- Kujundanud Priidu Zilmer
- pehme köide, 232 lk

Ameerika ei ole enam pelgalt riik, sellest on saanud bränd. Sel on imidž, mida "müüakse" nii USA kodanikele kui ka tarbijatele üle terve maailma. Ameerika brändi seostatakse selliste märksõnadega nagu "demokraatia", "võimalused" ja "vabadus", kuid tänapäeval loovad kultuuri pigem suurfirmit, mitte rahvas.

Nii ütleb Kalle Lasn, kes sündis 1942. aastal Tallinnas, põgenes sõja ajal vanematega Saksamaale ja seal edasi Austraaliasse, kus lõpetas ülikooli rakendusliku ma-

temaatika erialal. 1970. aastast elab ta perega Kanadas Vancouveris. 1990ndate algusest on Lasn juhtinud mitmeid liikumisi kodanikuõiguste ja meediaküsimuste valdas. Muuhulgas on ta üks ostuvaba päeva idee algatajaid ja annab välja antireklaamide ajakirja Adbusters.

Kalle Lasn tahab muuta praegust tarbimise- ja reklaamikeskset maailma ja üks viis on "kultuuri-tõkestamine" – see tähendab inimestele suurfirmitade äri tagamaade tutvustamist, miljoniliste eelarvetega reklaamikampaaniate naeruvääristamist ja võimalust vähemalt korraks väljuda tarbimishulluse nõiarangist. Nüüd on üle maailma tuntuks saanud Lasni raamat "Kultuuri-tõkestus" lõpuks ilmunud ka eesti keeles. Raamatu värvilehekülgedel on ära toodud ka hulk tuntud reklaamikampaaniate paroodiaid.

Kalle Lasn tervitab oma lugejaid Eestis: "Inimkond kogeb praegu kõige hirmuäratavat ajajärku meie planeedi ajaloo. Meie ökoloogilised, vaimsed ja poliitilised süsteemid on kokku varisemas. Meie kolme tuhande aastane vabadusepüüd on

ootamatult peatunud, samas kui tehnoloogilised püüdlused koguvad meeletult hoogu. Sõda terrori vastu on väljumas kontrolli alt. Rikastes heaoluriikides annab tooni trendikas fašism, samas kui "teises" ja "kolmandas" maailmas tehakse viimaseid meeletikke pingutusi otsustamiseks, kes pääseb tuumariikide klubi liikmeks. "Tõde", "õigust", "head" ja "halba" topivad meile samal ajal kurku jõud, mida me enam ei mõista ega kontrolli.

Järgnevad viiskümmend aastat on tõenäoliselt jöhkrad. Planetaarne lõppmäng, mida oleme esitamas, võib vägagi hästi pöörduda kestvaks kaoseks. Ja see on minu üleskute mu armsale Eestile: olge taiplikud. Osake näha. Olge kiired. Ärge vahetage ühte saatana teise vastu. Teil on selline võimalus, mis antakse selles elus ja ajaloo vaid ühe korra – kujundada Eestile arukas ja jätkusuutlik tulevik ning saada seeläbi säravaks eeskujuks ning lootuse teetäheks kogu ülejäänud inimkonnale.

Te suudate seda. Ma soovin Teile selleks hulganisti edu."

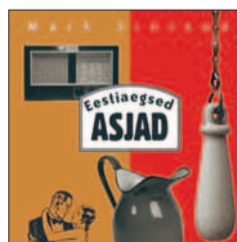
TAUNO VAHTER

Eesti aja asjad

• Mark Sinisoo

EESTIAEGSED ASJAD

- Kujundanud Andres Tali
- kõva köide, 192 lk

Selles raamatus meenutab Mark Sinisoo 120 asja, paika või lugu 1920–1930ndate aastate Eestist. Need on esemed, inimesed või koguni lõhnad, mis tagantjärele kehas-tavad möödunud aega: eestiaegsed kompevekid, kodumasinad, kauplused, mänguasjad, sõidukid ja koguni kojamehed.

Ühest küljest on siin palju äratundmist: paljuräägitud Kawe kompevekid, vanaaegsed raadiod ja trammid. Aga palju on juba ajaga muutunud, näiteks, kas teie teate, mis asi on kingaröntgen? See oli kingapoodide röntgeniaparatuur, millega vaadati, kui-

das jalg kinga mahtus ja kas veel oli kasvuruumi. Kui prooviti nelja-viit paari, sai juba korraliku koguse kiiritust.

Või kas teadsite, et Koplis oli vanasti teistsugune elektrivõrk, kus kaablist ei tulnud 220 volti, vaid 127? Suhkrupea, Punase Risti mängukaardid, kulduurid, vanaaegsed napsid ja lõbutüdrukud – kõigest sellest moodustubki mälestustepilt ühest ajast.

Raamat on rikkalikult illustreeritud fotodega Eesti Rahva Muuseumi, Tallinna Linnamuuseumi, Ringhäälingumuuseumi, Rahvusraamatukogu ning Aivo Aia ja teiste eraisikute kogudest. Sobib mälestuste heietamiseks igale eestiaegsele inimesele või minevikuga tutvumiseks ka kõigile teistele.

TAUNO VAHTER

Punase Risti mängukaardid: Riigi Trükikoda trükkis Eesti Punase Risti tellimisel mängukaardid, mille müügist saadud tulu läks Punase Risti toetamiseks. Mängukaartide disain oli erakordselt hea, näiteks ruutu sõdur, emand ja kuningas olid Eesti rahvarides, ruutuässal oli Punase Risti logo. Punasel Ristil oli mängukaardi-monopol.

Talupojakuues Bondid

• Charles A. Ruud, Sergei A. Stepanov

FONTANKA 16
• Tõlkinud Matti Piirimaa
• Kujundanud Dan Mikkin
• kõva köide, 552 lk

Nagu teada, tuleb pea kõigi Nõukogu-de võimu efektiivselt toimunud süsteemide juuri otsida ikka vanast heast tsariajast. Ei ole siin erandiks ka paljukardetud KGB, mille tegelikult asutamise ajaks võiks tinglikult kindlasti lugeda ohranka loomise. Kuid nagu paljud teisedki asjad, mis vanasti olid ikka nooblimad ja romantilisemad kui uuemal ajal, tundub ka see KGB, mida me tänapäeval mäletame, ohranka inetu mehhaniseeritud variant.

Vene võimudele on alati meeldinud oma alamate järgi luurata, mis on selle riigi tohutute mõõtmete ja vastuolulisuse juures ka täiesti mõistatav. Ja vahendeid pole selle juures muidugi valitud. Luurati varemgi, aga päris institutsiooni vormi võttis poliitilise jälitamisega tegelev asutus 19. sajandi alguses tsaar Nikolai I korraldusel. Charles Ruudi ja Sergei Stepanovi "Fontanka 16" annab väga põhjaliku ülevaate selle salapäraga ümbritsetud ja vägagi kardetud asutuse arenemisest kuni tsaarivõimu lõpuni.

Raamat on küll täiesti tõsiseltvõetav uurimus, kuid sellegipoolest üllatavalt loetav ka mitmel muul tasandil: esiteks, peaaegu spioonilooa, sest kuna tsaari salapolitsei algaastate luuretehnoloogia oli teadagi olematu, kujundasi asutuse palge pigem inimesed, oma aja superagendid, omamoodi James Bondi eelkäijad. Ehk vähem glamuursed, kuid kindlasti mõjuvõimsamad. Viimast muidugi tsaarivõimu aparadi üldise korrumpatsioonuse ja intriigilembuse tõttu. Kuna ohranka agendid, tihti sõna otseses mõttes talupojakuues Bondid, valdasid alati suurt hulka infot ka oma ülemuste kohta, olid nad suurepäraselt tööriistad salapolitsei ladvikus toimivas pidevas võimuvõitluses ning kahtlemata nutikate inimestena oskasid oma olukorda alati suurepäraselt ära kasutada.

Teisest küljest võib seda raamatut lugeda kui poliitilist põnevikku, sest nagu Venemaal kombeks, oli seda võimsat organisatsiooni kontrollida tahtvaid huvigruppe alati palju ja võimuvõitluses lendasid pahatihti ka pead. Sedagi inetuvõitu pirukajagamist valgustab raamat põhjalikult, käsitledes nii tõelisi vandenõusid kui ka arvukaid vandenõuteooriaid, mis ohrankat pidevalt ümbritsesid.

Nii peaks "Fontanka 16" olema maiuspala igale ajaloo- ja Venemaa-huvilisele, aga miks mitte ka spioonilugude austajale.

MIHKEL MÕISNIK

Kas Eesti või Rootsi kirjanik?

• Käbi Laretei

OTSEKUI TÕLKES
• Tõlkinud Anu Saluäär
• Kujundanud Andres Tali
• kõva köide, 376 lk
• ilmub oktoobris

Nüüdseks on eesti kirjanike eksiil põhimõtteliselt lõppenud ja juba on ka mõni rootsi keeles kirjutav autor meie jaoks eesti kirjanikuks muutunud, nende teoseid loetakse selges eesti keeles, unustades vahel koguni, et tegemist on tõlgetega.

Kuidas, kas Käbi Laretei ei kirjutagi eesti keeles? küsitakse sageli. Tema 1976. aastal Rootsis avaldatud "Peotäis mulda, lapike maad" sai mõistagi poliitilistel põhjustel Eestis ilmuda alles 1989. aastal, pärast seda on aga üsna kiires tempos jõudnud eesti keelde kogu tema proosa, nii autobiograafilised jutustused kui ka muusikateemalised esseed ("Vihmapiisad ja kuupaiste", 2002).

Pianisti läinud aastal Rootsis ilmunud viimane memuaarne teos, pealkirjaga "Så som i en översättning" (Otsekui tõlkes), on otsekui vastus sellele keelekõnitsusele. Laretei hindab oma rootsi keelt ja leiab, et ükski tõlge ei anna päris adekvaatselt edasi seda, mida kirjanik tegelikult on öelda tahtnud.

Sama kehtib ka inimsuhete kohta: kaks inimest – nii nagu ka kaks ühiskonda – räägivad alati eri keelt ja kuulevad eri toone. Sellele, kes valdab kaht

Käbi Laretei kontserdidebüüt.

keelt võrdselt, tekitab see rahulolematuse mõlemaga. Käbi Laretei armastab ja arvustab Eestit, nii nagu ka Rootsit ja rootslasi.

Samas on "Otsekui tõlkes" parafraas Ingmar Bergmani filmi pealkirjale "Otsekui peegli" ja avab raamatu teise olulise tahu: esmakordselt jutustab pianist avalikkusele oma abielust filmirežissööriga ja suhetest oma lastega. Mõõdunud aastakümned on selgitanud pilku nii mõnegi suhte hindamiseks ja ümberhindamiseks.

Kindlasti on raamatu üheks peategelaseks ka muusika. Käbi Laretei on mälestusteraamatusse sisse põiminud va-

riatsioone oma muusika-essedest, nii kohtume siin värvikas stseenis taas Igor Stravinskiga ja elame kaasa kontserdile Valges Majas, samuti pianisti lakkamatule raskele harjutustööle.

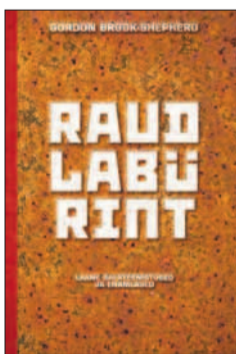
Maksimaalse kvaliteedi nõudmine nii endalt kui ka teistelt on alati olnud Käbi Laretei juhtmõte. "Otsekui tõlkes" on jutustus elust, milles on palju saavutatud. Triumfaalne tagasitulek kodumaa-le, rahvarohked kontserdid Tallinnas ja Tartus, pidulikud raamatuesitlused – säärases mastaabis glamuuri on Eestis osaks saanud ainult väga vähestele muusikutele ja kirjanikele.

ANU SALUÄÄR

Võimatu missioon

• Gordon Brook-Shepherd

RAUDLABÜRINT
• Tõlkinud Marek Laane
• Kujundanud Dan Mikkin
• kõva köide, 432 lk

"Raudlabürint" on põnevusromani elemente kasutav ajalooline uurimus spionaaži hiilgeajast, mil kommunismitont kuuendikul maailmast võimust võttis. Ajalooharidusega Gordon Brook-Shepherd (1918–2004), kes teenis II maail-

masõjas luurevägedes ja töötas külma sõja ajal Times'i jt Briti väljaannete Ida-Euroopa korrespondendina, oli Lääne salateenistuste tegevuse uurimisel kahtlemata insaider, kellele avanes juurdepääs salastatud arhiivfondidele siin ja sealpool kunagist raudset eesriiet.

Bolševikud, nagu teada, jäid võimule 70 aastaks ja lääneriikide toonased püüdlused ajalugu muuta ei kandnud vilja. Raamatus tõdetakse omamoodi koomilise irooniaga, et Lääne salateenistuste operatsioonid olid tegelikult koordineerimata, fragmentaarsed, ebakindlad ja asjatundmatud, ning kummutatakse nii mõnedki romantilised müüdid, mis seotud "luureäss" Sydney Reilly elu ja tegevusega.

Ehkki ainsa Briti agendina teenete eest rüütliks löödud Paul Dukesi oli

allagent Trotski lähikondlaste seas, mis aitas kaasa nii mõnelegi õnnestunud diversiooniaktile, olid vandenõulased radikaalsematest (või siis paranoilisematest) enamlastest alati sammu jagu maas: Lenin ja Dzeržinski, Stalinist rääkimata, mitte ainult vältisid ülesseatud püünieid, vaid püüdsid spioone ikka ja jälle kavalate pettemanõõvritega nende enda seatud lõksudesse. Koolitunnis aga pole iial räägitud, et Lockharti vandenõu organiseeris Lenin ise!

Eesti ajaloo seisukohalt tekitab "Raudlabürint" kindlasti mõrusid tundeid, kuid pakub samas harrastuslugejale küllaga põnevust ja ajalooürijale ohtralt seniavaldamata teavet pöördele ajalooperioodi poliitiliste telgitaguste kohta.

OLAVI TEPPAN

UUED RAAMATUD

Jonathan Bastable

NORMANDIA DESSANT

6. juuni 1944 oli II maailmasõjas tähtis päev: 150 000 liitlasvägede sõdurit tungis üle La Manche'i väina natsiarmee poolt okupeeritud Prantsusmaa territooriumile. Ajakirjanik ja literaat Jonathan Bastable on raamatusse kogunud operatsiooni osalenute isiklikke mälestusi, lõike hukkunute päevikuist ja kirjadest ning ellujäänute seniavaldamata memuaare ja intervjuusid. Kindralite, reameeste, riigitegelaste ja tsiviilsete tunnistused on ta oskuslikult ladusaks jutustuseks põiminud: tulemuseks on usaldusväärne ja vahetu ülevaade maailma ajaloos pöördeleiks kujunenud päeva sündmustest.

Olavi Teppan

Martin Plimmer, Brian King

KÕIGEST

KOKKUSATTUMUS?

Aeg-ajalt on ajalehtedest võimalik lugeda juhtumeid imelistest kokkusattumustest. Inglaes Martin Plimmer ja Brian King on kogunud need lood kokku. Näiteks, kuidas kümneaastase Laura Buxtoni käest pääseb lahti õhupall, mis maandub 140 miili kaugusel teise kümneaastase tüdruku, samuti Laura Buxtoni aias. Kas sellised juhtumid on kõigest kokkusattumus? On see matemaatiline juhus, ime või jumalik vahelesegamine? Käesolevasse raamatusse on kogutud üle 200 kirjelduse uskumatutest ja jaburatest kokkusattumustest. Autorid on ka vestelnud teadlastega kokkusattumuste tõenäosusest ja uurinud, millised kuulsad kokkusattumused vastavad tõele.

Tauno Vahter

Kati Murutar

TUUDUR, PRINTS JA GRIPP

Sari "Minu esimene raamat" Pildid joonistanud Jüri Mildeberg Muinasjutud "Tuudur, Plutt ja Magdaleena", "Ja siis tuli Prints" ning "Gripp" on kirjutatud VAT Teatri juhi Aare Toikka innustusel. Ühel päeval ütles ta mulle, mida on teatrit juhtides avastanud: tänapäeva linnalaps ei oska võõrale valule kaasa tunda. Teistest elavatest hingedest kaugel ja üksildasena ei tea laps, et ka kõik muud olevused siinilmas on õnnelikud või õnnetud. Nii, nagu tema – aga natukene teistmoodi ka.

Lastele kirjutades sain teada, kui väga selget ja jäägitut ausust ning armastust väikesed inimesed kirjutajalt ootavad. Üksnes tõelised tunded ja klaarid mõtted venevad, et igas halvas on tõepoolest midagi head.

Kati Murutar

Stendhal

PUNANE JA MUST

Sari "Punane raamat"

Viivi Luik

ELUJON

David Niven

ÕNNELIKU PEREKONNA

100 LIHTSAT SALADUST

Henrietta Wells

HOMÖOPAATIA

Carol Grace

ARMASTUS ON SEE...

Carole Matthews

HEAS JA HALVAS

Oktoobris ilmuvad:

Hermann Hesse

KLAASPÄRLIMÄNG

sari "Punane raamat"

Solomon Volkov

ŠOSTAKOVITŠ JA STALIN

Johann Wolfgang Goethe

FAUST

Lydia Koidula

LÕO, SÜDA, ÕITSELE!

P. D. James

KATA TA NÄGU

Des Pawson

SÕLMED

GUINNESSI

MAAILMAREKORDID

Kirjastuse Tänapäev raamatute sügisene soodusmüük 26. septembrist raamatupoodides üle Eesti

TÄNAPÄEV www.tnp.ee

Kirjastuse Tänapäev tähistas oma 6. sünnipäeva jahtlaeval Pille-Riin. Kirjastuses töötavad (vasakult): Tiina Tammer, Mari Karlson, Leonore Riitsalu, Mihkel Mõisnik, Olavi Teppan, Tauno Vahter.